

MUSIKEN PÅ VÅRSTAVI

**Program i Vårsta
Botkyrka kommun**

2023-2024

Arrangör: Poul Bjerre Sällskapet

www.poulbjerre.org

Poul Bjerre (1876–1964) och hans hustru Gunhild, (1860–1925) byggde år 1915 Vårstavi vid Malmstjärnen i Vårsta som sommarhus. Redan från 1917 blev det paret åretruntbostad. Hus, trädgård och park anlades på obrukad skogsmark och parken har behållit sin genomtänkta form än idag. Möbler, konst och övriga inventarier i huset samt Poul Bjerres bibliotek finns kvar, i stort sett som huset var inrett, när Poul Bjerre dog. Då testamenterade han hela sin egendom till den nybildade Stiftelsen Vårstavi. Foto: Jennifer Ousbäck Thorsén 2022

VÅRSTAVI I BOTKYRKA – EN UNIK HELHET

Vårstavi är en unik anläggning som berättar om det tidiga 1900-talets samhälle och dess syn på vetenskap, konstens och naturens positiva inverkan på människors hälsa. Poul Bjerre studerade det mänskliga sinnet och kom fram till att konsten och naturen var viktiga bidragande orsaker till att människor tillfrisknade från depression eller annan psykisk ohälsa. Platsen bedöms ha mycket höga kulturhistoriska och museala värden och bära på unika berättelser kring den tidiga psykiatriens historia. Bjerres intresse för konst var en del av hans övertygelse om dess positiva kraft för läkande processer, men också

för hans eget skapande. Hans eget liv liksom hustrun Gunhilds knyts till flera betydande personer vars historier lämnat spår på platsen. Vårstavi har unika antikvariska värden och är ett enastående exempel på hur arkitektur och natur samspelar där park, trädgård och bostad utgör viktiga element för helhetsupplevelsen.

Citerat ur Antikvarisk besiktning och kulturhistorisk utvärdering, Stockholms Länsmuseum, diarienummer 2019:039. Johanna Ulfsson, antikvarie. Texten är redigerad.

Programmet trycks med bidrag från Stiftelsen Vårstavi.

Research och texter: Gunilla Carlsson, Helena Frisell och Anita Widén
Redaktion: Gunnel Mörkfors och Anita Widén
Grafisk form: Charlotta Ek

Bilder från nothäften är hämtade ur biblioteket på Vårstavi. Publiceras med tillstånd av Stiftelsen Vårstavi. Programmet trycks med förbehåll för eventuella ändringar.

Tryck: Jannes Snabbtryck Aktiebolag. Stockholm 2023
ISBN 987-91-527-4421-5

2023

Lördag 27 maj kl 14.00

”Sjung med oss mamma”
Om Alice Tegnér och allsång med hennes visor
Årsmöte i Poul Bjerre Sällskapet

Lördag 17 juni kl.18.30

”Blue Moon, you saw me standing alone...”
Siriusorkestern spelar underhållningsmusik på loggjan

Söndag 24 september kl. 14.00

”Här är gudagott att vara...”
Gabriel Gumucio och Joakim Englund sjunger duetter ur Gluntarna

Söndag 15 oktober kl. 14.00

”På sångens vingar...”
Romanser vid Gunhilds flygel med Elin Skorup, sopran
och David Wärn, pianist

Söndag 19 november kl. 14.00

”Musik, konst och existentiell hälsa”
Margareta Wärra föreläser om konsten som andlig kraft

Lördag 2 december kl. 14.00

”Det strålar en stjärna...”
Advent på Vårstavi med minnen från Amelie Posses barndom

2024

En söndag i mars

”Människorösten, Så underfull och full av liv”
Jan Sällström berättar om Gunvor Sällströms sångpedagogik

April-maj

Preliminärt blir det barnkör med Alice Tegnér-visor

PLATS

Vårstavi, Nynäsvägen 4, i Vårsta Centrum

MUSIKENS KRAFT PÅ VÅRSTAVI

Toner från Gunhilds flygel klingar fortfarande över Vårstavi. För snart 150 år sedan skänkte järnvägsingenjören Fredrik Posse instrumentet med dess vackra klang till sin älskade hustru Gunhild under deras gemensamma liv på Maryhill i Skåne.

När Vårstavi stod färdigt fick flygeln sin givna plats intill de franska fönstren i salongen. Då var Fredrik Posse borta, dottern Amelie hade gift sig med Poul Bjerres yngre bror, Poul hade förälskat sig i broderns svärmor, änkan Gunhild Posse.

Gunhild Bjerre (1860–1925), f. Wennerberg, vars fina sångröst väckte beundran och kärlek. Foto: Ur Poul Bjerres krönikeböcker, Kungliga biblioteket.

Malmsjöflygeln i salongen på Vårstavi med ljusstakarna symboliserande de 12 apostlarna. På flygeln står även en gipsskulptur av Gunnar Wennerberg. Foto: Helena Frisell, 2023

Inte minst var det Gunhilds vackra sångröst som öppnade vägen till den unge läkarens hjärta. Trots omgivningens förfäran – det var 16 års ålderskillnad – gifte sig Gunhild med Poul. Och tio år senare hade de förverkligat sin dröm och låtit bygga en tidsenlig bostad på landet.

Kanske hindrade Gunhilds sjuklighet henne då från att praktisera sång och pianospel. I stället fick andra underhålla. Många instrument och röster har ljudit i solrummet på Vårstavi genom åren. Musiken är och har varit en viktig del av gemenskapen i huset.

När Poul Bjerre Sällskapet utformade programmet för "Musiken på Vårstavi" fanns otaliga spår att följa. Vi har fyndat bland nothäften och notblad, sökt i sångböcker och memoarer och gjort flera intervjuer. Ett av fynden var första utgåvorna av Alice Tegnér's sånghäften *Sjung med oss, mamma*. Amelie Posse

har själv skrivit sitt namn i ett av häften. Nioåringen har fått träna pianospel och sång med hjälp av häften.

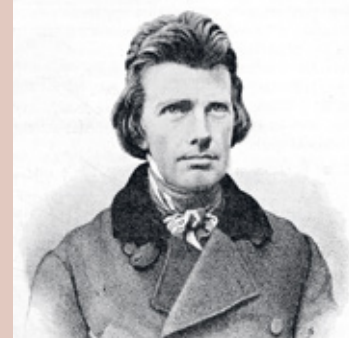
Vi uppmärksammar Gunnar Wennerberg, far till Gunhild Bjerre. Hans sångcykel *Gluntarna* om studentlivet i Uppsala var omåttligt populär. På äldre dar skrev han musik till Davids psalmer. Hans orgel har bevarats på Vårstavi. Gunhild, hans dotter, drömde om att bli professionell sångerska, vilket inte ansågs passande. Hon fortsatte sjunga för familj och vänner. Hennes dotter Amelie skriver lyriskt i barndomsskildringen *I begynnelse* om det starka intryck mammans sång gjorde.

I förordet till boken *Människorösten*, skriven av sångpedagogen Gunvor Sällström och hennes son Jan, berättar Gunvor om en dag på Vårstavi: "Jag måste få höra er sjunga", bad Poul. Efteråt var han tyst. "Ni har den rätta genomströmningen", sa han till slut. "Hans uttryck inspirerade mig att tänka över vad sång, verkligt levande sång, är. Det blev en ledstjärna för mig."

Vi fördjupar oss även i den stora frågan om musikens och andra konstarters betydelse i människans liv. Det sker genom Margareta Wärijas föreläsning i november då vi bjuds på insikter om sambandet musik, kreativitet och existens.

Platsen Vårstavi har sin egen magi: "Här är gudagott att vara" är en känsla som ofta infinner sig.

Välkomna att ta del!

Den unge Gunnar Wennerberg (1817–1901) Foto: Wikipedia.

Amelie Posse (1884–1957), författare, berättade barndomsminnen om sagostunder och musik. Foto: Riksarkivet

Gunvor Sällström (1907–1985) musikdirektör och sångpedagog, skrev boken *Människorösten* – så underfull så full av liv. Foto: Privat.

Sjung med oss, mamma

27/5 Om Alice Tegnér, allsång med hennes visor

"Mors lilla Olle", "Ekornn satt i granen" och "Majas visa" – många av oss äldre har vuxit upp med dessa älskade barnvisor, skrivna av Alice Tegnér. De flesta av visorna kom till under familjens år som "nybyggare" i Djursholm, där konstnärer och intellektuella flockades kring förra sekelskiftet.

Alice föddes med absolut gehör, spelade piano som liten och tog lektioner för framstående lärare. Efter lärarinneexamen och platser som guvernant, hela tiden med musiken som huvudintresse, gifte hon sig med juristen Jakob Tegnér år 1885 och födde sina två söner. Alice Tegnér har själv berättat hur hon satt och läste godnattsagor för sönerna Gösta och Torsten då hon på deras enträgna uppmaning "måste" hitta på melodier till verserna i bilderböckerna. Snabbt och lätt rann de till.

Alice ville att visorna skulle vara lättillgängliga och samtidigt av hög kvalitet. Barnen skulle kunna förstå texterna, men melodierna skulle vara intressanta. De blev roligare att sjunga om de både hade vackra toner och tydliga rytmer. I Djursholm kom hon att oavlönad leda musiklivet som Djursholms egen Fru Musica. Hon ledde grupper som musicerade hemma hos varandra, var organist i kapellet och hade pianoelever samtidigt som hennes barnvisor spreds bland vänner och bekanta. Snart kom 18 visor att tryckas av en svåger,

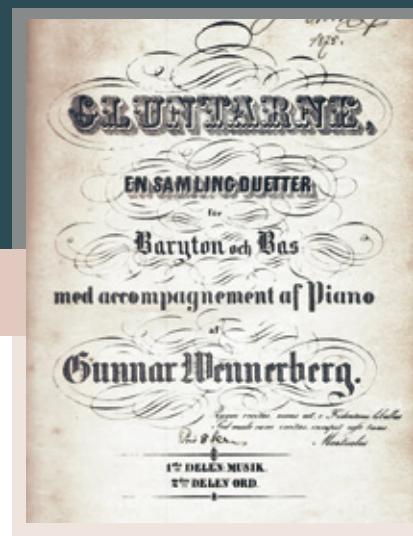
som var bokförläggare. Mellan åren 1892 och 1934 blev det hela nio häften *Sjung med oss, mamma*.

Sitt starka sociala engagemang visade hon genom att bland annat samla in pengar till Djursholms kapell och till fattiga och behövande i Djursholm.

Med tiden kom många av sångerna att ingå i *Sjung, svenska folk*, utgiven av Sällskapet för unison sång, SUS, som Alice var med om att grunda. Hennes barnvisor utgör stommen i klassikern *Nu ska vi sjunga*, där folkskolans elever under decennier fick träna röst, rytm och musikalitet. År 1912 bosatte sig familjen i Tullinge i Villa Kikut, men Alice höll fast vid musiklivet i Djursholm och Stockholm.

Alice Tegnér (1864-1943) studerade även komposition och vidareutvecklade pianosplet. Foto: Wikipedia.

*Här är gudagott att vara
Åh, vad livet dock är skönt
Hör vad fröjd från fåglars skara
Se vad gräset lyser grönt.*

Humlesurr och fjärlsprål omger studenterna vid examensfirandet på Eklundshov där den kanske mest kända sången ur *Gluntarna* utspelar sig. Sångcykeln innehåller 30 sånger som utnyttjar växelspelet mellan två manliga röster; bas för Glunten, naiv ung student, och baryton för Magistern, mer erfaren och världsvan. Ordet glunt betyder just pojke eller grabb.

Med humor, musikalitet och på vardagligt språk blev gluntsång en älskad form av underhållning bland studenterna och i de borgerliga hemmen där föräldrar, systrar och småbröder fick dråpliga och romantiska inblickar i studentlivet i Uppsala.

Gabriel Gumucio och Joakim Englund bor i Uppsala och har skapat musik och teater tillsammans sedan de träffades 1999. De tolkade Wennerbergs "gluntar" i musikalerna *Gluntarna Reloaded* från 2012 och framträder vid fester, middagar och konferenser. Johannes Jonsson ackompanjerar på piano. Foto: Gabriel Gumucio ▶

Här är gudagott att vara...

24/9 Duetter ur *Gluntarna*

Gunnar Wennerberg, prästson från Lidköping, skrev text och musik till de berättande sångerna som utgavs under åren 1847 till 1850. Studenten Wennerberg var aktiv i det musikaliska och glada sällskapet, Juvenalerna. "Hör oss Svea" för manskör skrev han också, gripen av nationalism och skandinavism. Wennerberg hyllas fortfarande i Uppsala. Målande titlar som "Vid brasan på Magisterns kammare, efter en middagsbjudning", "Magisterns misslyckade serenad" eller "Uppsala är bäst" lockar fortfarande till sång.

Magistern sjunger:

*Är inte Uppsala märkvärdigt bra,
bättre än alla andra städer här i Norden?*

Glunten svarar:

*Du talar som en häst,
Uppsala är bäst.
Bäst utav allt som finns på,
denna sidan solen.
Och maken till denna sta'n,
finns ej ta mig fan
letar du också från ekvatorn till polen.*

På sångens vingar...

15/10 Romanser vid Gunhilds flygel

"När jag nu ser tillbaka, står mammas sång för mig som en guldgrund, mot vilken hela vår barndom avtecknar sig. Den kommer alla färger att skimra så förunderligt klara". Ur Amelie Posses memoarer.

Vid Gunhilds flygel har många sånger stämts upp. Själv hade hon en bred repertoar med folkvisor, psalmer och romanser. Ett paradnummer var arian "La Habanera" ur Bizets *Carmen*.

Med utgångspunkt från noter som finns i Vårstavis bibliotek har vi satt ihop ett program till en musikalisk salong som skulle kunnat äga rum hos Poul Bjerre och Gunhild Posse, skriver här David Wärn.

Den nordiska romansen hade något av en guldålder under 1900-talets första decennier. Tonsättare som Stenhammar, Rangström, Sibelius, Grieg och

många fler inspirerades av samtida eller äldre poesi och tolkade den musikaliskt. Till skillnad från visan eller skillingtrycket har romansen en genomarbetad piano-stämman som bidrar till att tolka, illustrera och förstärka diktens mening. För en kulturintresserad, amatörmusicerande borgerlighet var genren perfekt. Den kombinerar två konstformer i en, och är användarvänlig på det viset att den sällan kräver någon större virtuositet, som en operaaria eller pianoetyd ofta gör. Man kan ägna sig åt romanssång ensam, på tu man hand eller samlas några stycken kring en flygel för en intim musikalisk salong.

◀ Med sin lyriska sopran och flexibla röst har Elin Skorup blivit en uppskattad sångerska såväl vid större konsert- och operascener som i kammarmusik. Foto: Emma Trepte

Pianisten David Wärn leder Tumba Bruks Musiksalonger, där han arrangerat konserter sedan 2014. Han ingår i många kammarmusikprojekt, och i hans solorepertoar ingår bland annat Mozarts och Beethovens samtliga pianosonater. Foto: Privat ▶

Musik, konst och existentiell hälsa

19/11 Föreläsning med Margareta Wärja

Eget skapande och stödjande samtal vägleder människor att hitta sin fulla potential och stärker kreativiteten.

Förutom arbetet som psykoterapeut undervisar och handleder Margareta deltagare i en tvåårig utbildning i expressive arts i terapi och professionell utveckling. I sin praktik och forskning har hon arbetat med att utvärdera hur konstnärliga språk kan hjälpa personer i en livskris efter cancer. En studie genomfördes vid Karolinska Universitetssjukhuset för en grupp kvinnor som genomgått cancerbehandling. I hennes avhandling redovisas effekter och upplevelser av musiklyssnande, bildarbete och terapeutiska samtal på existentiell distress*, kroppsbild, sexualitet, depression och ångest. Resultaten visar på god effekt och ger stöd åt denna form av terapeutisk insats i en rehabiliteringsfas efter cancerbehandling.

* Begreppet existentiell distress kan beskrivas som oro och frågor om liv och död, livsval och framtid.

Vi talar ofta om musikens makt. Men hur påverkas vi av musik och konst? Kan konsten hjälpa oss att förstå oss själva bättre?

Stor kunskap om konstens läkande och själsvigande funktioner har Margareta Wärja, PhD, leg. psykoterapeut som verkar inom området konstnärligt gestaltande terapier (expressive arts).

Konst är en vägvisare i existentiella frågor, menar Margareta Wärja. Hon arbetar med musik och andra konstnärliga språk i sin praktik. Hennes holistiska människosyn låter frågor kring livets mening ta plats och bistår människor som står inför utmaningar och kriser att finna sina resurser och kreativa förmågor. Gemensamt för konstnärligt gestaltande terapier är att de utgår från att estetiska uttryck och upplevelser har inneboende läkande, stärkande och utvecklande egenskaper.

Margareta Wärja, PhD, leg. psykoterapeut, nationellt och internationellt verksam som lärare inom Expressive Arts, CAGS. Foto: Privat ▶

Det strålar en stjärna...

2/12 Advent på Vårstavi

Vid adventstid påminns vi om hur vintermörkret förr lystes upp av samvaro vid brasan. Amelie Posse minns kvällarna på Maryhill: "Där låg vi på braskuddar och stirrade in i eldens ständigt växlande bilderbok."

"Vid dörren till tornrummet satt mamma i sin gungstol och sjöng, sakta gungande i takt med melodierna. De steg, bredde ut sig, brusade och sjönk tillbaka, så som jag föreställde mig tidvattnet därute i de främmande haven."

Ett adventsminne tar hon upp i memoarerna: "En söndagsmorgon väcktes vi av sång inifrån matsalen. Det var mamma som var uppe tidigt. Hon satt vid orgeln och sjöng för öppna dörrar: Hosia-a-anna, i-i hö-ö-ö-öjden. Det var advent."

Hur advent firades under Gunhilds år på Vårstavi känner vi inte till. Hennes

Poul Bjerre och Amelie Posse julen 1956.
Foto: Ur Signhild Forsbergs gästbok, Vårstavi

söner Murr och Arvid kan ha besökt sin mors och makens nya hem men Amelie tillbringade krigsåren under första världskriget i Italien. Under senare tid då Signhild Forsberg ansvarade för huset var det vanligt att ordna julkalas för barn i grannskapet, en sed som kanske togs upp sedan Amelie återvänt till Sverige under andra världskriget.

Säkert är att alltsedan 1971, då Signhild fortfarande bodde på Vårstavi och Kerstin Hultgren började ordna program i huset, har adventstraditionen levat. Sångframträdande, högläsning och allsång ingick i programmet. Jan Sällström, som deltog i firandet med sina föräldrar Gunvor och Folke Sällström, har sparat familjs program ända fram till 1991. Gunvor Sällström tog ibland med sina sångelever till adventsfirandet och även de egna barnen och på senare år barnbarnen. Alla i familjen sjöng. Under 90-talet leddes musiken och sången ofta av församlingens kantor Berit Wahlgren och hennes make Reije. Från början av 00-talet har Poul Bjerre Sällskapet ordnat firandet med stöd av inbjudna förmågor.

Advent har alltid firats med sång!

Mer musik!

Lördag 17 juni kl. 18.30

Musikalisk underhållning i sommarkväll blir det när Siriusorkestern stämmer upp på loggian på Vårstavi. I deras repertoar ingår välkända örhängen som Blue Moon och annan populärmusik från 1900-talet. Kanske blir det dans på loggian?

Gratis och öppet för alla. Kaffe eller förfriskningar säljs. Frivilliga bidrag välkomna!

Värt att lyssna till

P2:s söndagsprogram kl. 11 med Eric Schüldt blandar ljuv musik med filosofiska tankar, egna och andras. Han citerar bland andra Poul Bjerre. Sök på "Strändernas skönhet".

Siriusorkestern. Foto: Privat 2023

Musiktemat fortsätter under våren 2024

Mars

Människorösten - Jan Sällström har med sin familj följt med i det musikaliska livet på Vårstavi under flera decennier. Jan är född 1944.

Jan Sällström skrev i egenskap av läkare om röstens anatomi då modern skrev sitt "testamente" som sångpedagog,

boken *Människorösten, så underfull, så full av liv*, Uppsala 1988. Han slutförde arbetet efter hennes död.

Gunvor skriver: "Mötet med Bjerre och hans tankegångar om det omedvetnas själsläkande processer och psykosyntesen, har gett mig en djupare förståelse för röstens funktion." Jan hade själv tagit sånglektioner för sin mor.

April – maj

Barnkör – Alice Tegnérprogrammet vi utlovade med musikläraren Hanna Malecki och mellanstadieelever från Parkhemskolan i Tullinge planeras till våren.

Håll dig informerad om fler musikprogram på Vårstavi!

PRAKTISKA UPPLYSNINGAR

PRIS

150 kronor per program inklusive kaffe. Medlemmarna i Poul Bjerre Sällskapet och Grödinge Hembygdsförening: 120 kronor. Hela serien 600 kronor, medlemmar 500 kronor.

BOKAS

I mejl till kassören Maria Mittjas med adress mariamittjas@hotmail.com. Skriftlig anmälan till Poul Bjerre Sällskapet, c/o M.Mittjas, Pepparvägen 3, lgh 1705, 123 56 Farsta.

BETALA

Plusgiro 184 95 73-9 eller SWISH till 1236780431. Ange datum, program/hel serie, avsändarnamn och mejladress eller telefon. Kontaktuppgift behövs vid ev. byte av lokal. Lokalerna rymmer max 40 personer. Förhandsbokade har förtur.

PLATS

Vårstavi, Nynäsvägen 4, Vårsta.

KAFFESTUND

Kaffe eller te serveras.

Grödinge

Hembygdsförening

VARMT VÄLKOMNA MED ANMÄLAN!

Serien genomförs med bidrag från Kultur och Fritid i Botkyrka med flera.

HITTA HIT

Från Stockholm C: Pendeltåg till Tumba C. Därifrån buss 716 alt. 717 mot Bremora till Vårsta C. Gå i bussens riktning, ta till vänster i rondellen. Korsa vägen och gå antingen genom Strandparken eller följ gångvägen och korsa vägen vid planket vid Nynäsvägen 4.

Från Södertälje eller Nynäshamn: Buss 783 till Vårsta C.

Bil från Stockholm: Ca 30 km, E4 söderut till avfart Tumba. Från Tumba ta länsväg 226 till Vårsta. Parkering vid Malmsjön, direkt till höger efter rondellen i Vårsta C. Bommarna öppnas någon timme före programmen.

Poul Bjerre Sällskapet

www.poulbjerre.org